

גדולה הכנסת אורחים

מנהגו של הסבא קדישא מרגא ה"חפץ חיים" זצוק"ל היה, שכאשר היו לו אורחים עניים בליל שבת לא היה מזמין "שלוש עליכס" אלא מקדש מיד ואוכל. כפי שפסק בעצמו בספרו "משנה ברורה" בתחילת סימן רע"א, שם נאמר בשו"ע: "כשיבוא לביתו מיהר לאכול מיד", ומבאר המשנה ברורה: "היינו לקדש, כדי שיוזכר שבת בעת תחלת כניסתו, ואם אינו תאב לאכול, יכול להמתין מלקדש עד שירעב, שכבר זכר את השבת בתפלתו". אולם, מוסף המשנה ברורה, כאשר יש לו אורחים, עליו לקדש את פניהם ולפנות לאכול מיד. מן המה"צ רבי לוי חסמן זצוק"ל, המשגיח דרשיבת "חברון", שאל פעם את ה"חפץ חיים" אודות הנהגתו שלא לומר "שלוש עליכס" בעת שהיו אורחים מסובים על שלחנו. השיב ה"חפץ חיים": המלאכים אינם רעבים, ואין הם סובלים צער של רעב, ולכן ביכולתם להמתין עד שהאורח ישובור את רעבונו...

הכנסת אורחים לשם מה?

רבינו הגדול מרן בעל ה"אבי עזרי" זצוק"ל נהג בשנות בחורו, כמו רבים אחרים, ששקד על התורה יומם ולילה, להתארח לאכול חלק מארוחותיו אצל משפחות בעלי הבתים שבניויה. בזכרונם נשתמרו עובדות שהיה ניתן ללמוד מהם מוסר השכל נוקב. באחת השבתות לצד בני ישיבה, באה את השבת הזמן אורח עני, מורעב. כאשר התחילה הסעודה, מיד התנפל האיש המורעב על המנה שהוגשה לשולחן ובלעה בעודה בכפו... עוד המנה בין שיניו, מיהר לתבוע מבעלת הבית להגיש את המנה השניה... בעל הבית נשך שפתיו ולא הגיב, כדי שלא לפגוע בעני, ומשום כך הורה להגיש את המנה השניה. אולם, משחזר העני על התנהגותו המזוהה והמורשך לבקש שיגישו ממנה את יתר האוכל... לא עזר בע"ה בפשוט ופנה אל העני בשאלה בלשון רכה, האם זו מדת דרך ארץ, להתנהג כך, כשמוכים על שולחנם של אחרים? הדברים יצאו מפיו, ואשתו של בעל הבית הגיבה בתרעומת; אינני מבינה, האם הזמן האורח לביתנו כדי ללמוד פרק בהלכות דרך ארץ? הרי הזמן אותו כדי להאכילו ולהשקותו, ואם כן מדוע מצאת לנכון לחנק אותו... הדברים הללו שמעו אז, נצברו על לבו של הרב שך וליווהו תמיד כפרק מוסר בהכנסת אורחים ודאגה לזולת.

מי בעל הבית

אחד הרבנים נכנס פעם לבקר את מרגא בעל ה"אור שמח" הגאון רבי מאיר שמחה זצוק"ל. בי מאיר שמחה היה שקוע במחשבה בליל שבת ושכח לבקש מהאורח לשבת. כשהבחין בכך, התנצל לאורח, וסיפר לאורח את המעשה הבא ששמע מפי רב אחד: פעם בא הקיסר לעירו וזכיר את הרב בביתו. הרב היה נרגש, הוא נעמד וביקר את הקיסר ברכה שתיקנו חז"ל, ומתוך כך שחך לבקש מקיסר לשבת... שאל הקיסר: "האם זהו מנהג יהודי, שאין מבקשים מהאורח לשבת?" ענה לו הרב: "בשעה שהקיסר נכנס לביתו נעשה הוא בעל הבית ואני האורח. אני מחכה, איפוא, להזמנת הקיסר שאוכל לשבת..."

איך כורתים ברית

הגה"ק רבי שמחה בונם מפשיסא זצוק"ל הורה פעם אחת לרתום את העגלה וליסוע לוורשה. בבואו לעיר עצר ליד בית מרוח ונכנס פניהם. הוא התיישב ליד שני אנשים פשוטים, סכלים במקצועם, והקשיב לשיחתם. האחד שאל את חברו אם כבר למד את פרשת היום בחומש, ונענה בחיוב. שאל הראשון, נאמר בפרשה "ויכרתו שניהם ברית", איך כרת אברהם אבינו ברית עם גוי ורשע כמו אבימלך? השיב לו השני, גם לי הוקשה הפסוק הזה, כי היה יד לומר "ויכרתו ברית", ולמה נאמר שניהם? אלא התורה מגלה לנו שאף שכרתו ברית, נשארו שניהם, שני עולמות שונים... לאחר ששמע רבי בונם את הדברים יצא וחזר לפשיסא, ואז גילה שכל מטרות נסיעתו לא הייתה אלא כדי לשמוע את דברי שני הצדיקים הנסתרים האלה.

צניעות והסתרה

הגאון הגדול רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, בהספדו על חותנו מרן הגאון משעבין זצוק"ל אמר את הדברים הללו: הייתי אצל כבוד חותני זצ"ל ועשירים שנה לא זזה ידי מידו הגדולה, וכנהוג היו לי מה לספר עבודות מחיי מרן זצ"ל, אך כשם שבחיים חיותו סלד מרן זצ"ל מפרסום מעשיו שהיו צנועים וחבוים, איננו רוצה גם עתה לתת פרסום לעבודות שאולי אין זה לרצונו, ואומר לכם אמירה נאה שהיא אומר מרן זצ"ל.

כשהמלאכים באו לאברהם, שאלו "איה שרה אשתך", ואברהם השיב: "הנה היא - באהל, ומפרש - רשע".

ניתן להשיג את הקונטרס הנפלא "קיצור דני פתיחת המקור בשבת כשהנחה דולקת" וכו' ו"אופנים בענייני פתיחת המקור בבית המחבר משך הכמה 47 מודיעין עילית או בטל 08-9741911

הוקדש ע"י ירידנו הרכ הנאון רבי אריה אינוורסקי שליט"א לרגל השמחה הגדולה בחוללת נכדתו שתי"א בת לחתנו ירידנו הר"ר רבי בנימין קרלינסקי שליט"א

הוקדש לכבוד השמחה הגדולה בבית האור רבי יעקב הכהן אגנלדר שליט"א משגיח ישיבת חברון החדשה בנישואי בנו החתן ירידנו נעים ההלכות המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה בה"ח בנימין שמואל אגנלדר נ"ו

ע"ב הכללה המוחללת תח"ל בת ירידנו הרב הנאון רבי משה יליב סילבר שליט"א אשר תקיים ביום י"ט חשוון אולימפ כשר דוד בית שמש שיוזב לנכות בית נאמן בישראל

כשאפתם הסעודה בדרך ישראל סבא בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

לעילוי נשמת רבי רפאל יהודה ב"ר אברהם ורחל ברוך זצ"ל נלב"ע" מרחשוון רה"י שנת הוצנח ככלות השנעה לפטירתו ע"י בני ירידנו הר"ר רבי דוד ברוך שליט"א

מצורף לגיליון זה
מאמר רבינו ראש
הישיבה זיע"א
בקובץ נפרד

בסיעתא דשמיא

רוממות

פרשת ורא תשפ"ו

גיליון 488 שנה י"א

גיליון שבועי לבני התורה

רוממות דפרשה

הגאון רבי דוד גולדשטיין שליט"א

לך זאת כדי שתבקש
רחמים על העולם. ועוד
מבואר שם שהקב"ה קרא

לנח 'רועה שוטה', והביאור הוא שכשם ש'השוטה אינו מרגיש' (נדה גא), כך אף נח לא הרגיש שהקב"ה מרמז לו בעצם סיפור החורבן העתידי לבא שעליו להתפלל על אנשי דורו.

ומה שהקשנו מדוע התפילה על הצלת הרשעים אינה נחשבת פגיעה בכבוד שמים. נראה לבאר הדברים, שתפילת הצדיקים על הצלת הרשעים אינה סתם 'שינצלו', אלא עיקר התפילה היא 'שישובו בתשובה' ועל ידי זה יצילו, וכמו שביאר המב"ש בספר בית אלקים (תפילה יב): 'ענין תפלת הצדיקים על בני דורם, הוא להתפלל לאל יתברך שידריכם וישיירם לעבודתו, ולהוכיחם ולהשיבם בתשובה, שהיו ראויים שיסלק האל יתברך חרון אפו מעליהם'.

[ג] והנה, אנו לא יכזיבו להיות בדרגת הנביאים, והקב"ה אינו מגלה לנו את הרעות העתידות לבא על הרשעים כדי שנתפלל עליהם, אולם לכל הפחות בשעה שאנו רואים את הרעה מתחילה לבוא עליהם בפועל, עלינו להתפלל עליהם שיזכו לשוב בתשובה וליישר דרכיהם. ואף באופן כללי חובת האדם להתפלל על הרשעים שישובו בתשובה (ברכות יא, וספר חרדים פס"ו אות קח). ומלשון הרמב"ן ששמע שמוטל על האדם מחויבות תורה להתפלל על שכניו החונים עליו, ונראה שזה בכלל מה שאמרו (סוכה נוב) 'טוב לצדיק טוב לשכנו', וכתוב (משלי כז) 'טוב שכן קרוב מאף רחוק'.

מהדברים האמורים למדנו, שכאשר נודע לאדם על רעה הבאה על הרשעים, עצם הדבר שהקב"ה יזמן לו ידיעה זו, מחייב אותו להתפלל עליהם שישובו בתשובה. ואם תתקבל תפילתו - טוב הדבר לפני ה', ואם לא תתקבל והם יענשו - הקב"ה חפץ במשפטם, וכפי שארע אצל אברהם שתפילתו לא הועילה לאנשי סדום והם נענשו, וכמו שמבאר הרמב"ן. והנמנע מלשמוע חדשות רעות המתרגשות בקצויו תבל, פוטר עצמו מלהתפלל עליהם.

המשך בעמך 2

לעילוי נשמת ראש ישיבת "איתר" מייסדה ומחוללה הגאון הגדול רבי מרדכי ב"ר מאיר אלפנצ' זצוק"ל נלב"ע" ל' מרחשוון תש"ז - חמש עשרה שנה לפטירתו ת.נ.צ.ה.

הוצנח ע"י תלמידו ומקורבו הר"ר רבי משה מלונצ'יק שליט"א

לעילוי נשמת האי נאון שריר דוד דעה הרב מנחם"ל ומקור ראשי הישיבות הגאון הגדול רבי צבי"ר שמואל מרדכי זצוק"ל ראש ישיבת סטוטין וקריית יואל העירי ומת"ן נלב"ע" ל' מרחשוון תשס"ז ת.נ.צ.ה.

הוצנח ע"י נכדו ירידנו המסור כל' לנכל מפעלות רבינו הגדול זיע"א הר"ר רבי בנימין אייזנשטל שליט"א

לעילוי נשמת וקן המשגיחים הגאון הצדיק רבי דב"ר צבי יחזקאל יפה זצוק"ל העמיד תלמידים תרבה ורוממם לאהדת' ותרורתו מוסר דעת ויראה האציל אלפנצ' מרחוק וחכמתו הנחיש תורת המוסר וגדול יקרתו הוא אשר זכה לשמוע מפ" מרן החז"ל זיע"א את המשפט המרגש:

'מעט כל בחור ישיבה כספך להיות אחד מגדולי הדור' וחזר ושנה זאת בכל עת לכל שומעי לקחו בכל מקום נלב"ע" י"ט מרחשוון תשע"ח ת.נ.צ.ה.

הוצנח ע"י נכדו ירידנו הר"ר רבי משה יפה שליט"א

ברכת מזל טוב
נשגור מלב מלא וגדוש שמחה וצחילה קמיה המהדרין בנתיבות החיים והמתמסר לעיליית באו"א מורינו הגאון רבי בן ציון ברוך אינוורסקי שליט"א ולאיו המורממנו והמגדולו ומלאך העומד ע"נ ואומרו 'גדל' רבינו המשגיח תנ"צ רבי יצחק ירוחם ברוך אינוורסקי שליט"א לרגל השמחה הגדולה השמחה השרויה במעונו בנישואי הבת הנבדה הכללה המוחללת תח"ל ע"ב" המופלג בתורה ויראה ומעוטר בכל מידה נכונה בה"ח י"ח ששכר שמואל זלונגיק נ"ו

בן הר"ר רבי ישראל שלום זלונגיק שליט"א יתו' וזכור לנכות בית נאמן בישראל כשאפתם הסעודה בדרך ישראל סבא בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל המחליש מעומקא דליבא בני ש"ב דרשיבת חז"ל יוסף שלום

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ואברהם היו יהיה לגוי ועצום ונכבדו בו כל גויי הארץ (יחזק' יח). [א] מבואר שכיון שאברהם יהיה לגוי גדול, לכן לא ראוי לכסות ממנו את הידיעה על איבוד סדום. ויש להבין מה נתינת טעם יש בזה. וביאר הרמב"ן: היות שאברהם עתיד להיות מפורסם בכל גויי הארץ לברכה, שמא יאמרו הדורות הבאים: 'נתאכזר הצדיק על שכניו החונים עליו ולא ריחם ולא התפלל עליהם כלל'.

כלומר, מידע הדין היה הקב"ה מעלים מאברהם את מהפכת סדום כדי שלא יתפלל עליהם וימנעו, בעוונם, אולם כיון שלאנשי הדורות הבאים יהיה פשוט שהקב"ה כן גילה זאת לאברהם, כדברי הנביא (עמוס גז) 'כי לא יעשה ה' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים', ויבואו לאברהם שלא התפלל עליהם. על כך הודיע לו הקב"ה על כך, ואכן, אברהם מיד התפלל עליהם. - למדנו מכך שיש תביעה על הצדיק להתפלל על הצלת הרשעים מדינים, וכיוצא בזה מצינו אצל נח שנתבע על כך שלא התפלל על בני דורו שינצלו (וה"ק ח"א טזב), ועל כן נקרא המבול על שמו - 'מִי נִחַ' (ישעיה נד, ט).

יש להבין מה פשר הדבר, והלא לכאורה התפילה על רשעים שינצלו מעונשם היא ביזוי ופגיעה בכבוד שמים, ובפרט לפי מה שאמרו במדרש (ויק"ר כדא), שבשעה שהקב"ה עושה דין ברשעים שמו מתגדל בעולמו. ואין יתכן שהצדיקים נתבעים להתפלל עליהם שינצלו.

[ב] ונראה לומר שזו אכן היתה הסיבה שנה לא התפלל על בני דורו, כי הכיר בגדול רעתם, והיה סבור שתפילה עליהם היא פגיעה בכבוד שמים, ואדרבה, "באבוד רשעים רינה" (משלי יא), ויגדל כבוד שמים במיתתם.

אך חז"ל מלמדים שנח טעה בזה, מפני שהיה לו להבין שאם הקב"ה גילה לו שאנשי דורו עתידים למות, הכוונה היא לרמוז על שעליו להצילם על הצלתם, וכיון שהקב"ה רוצה בזה - שוב אין כאן פגם בכבוד שמים. וכן אמרו מפורש בזוהר חדש (נח חב), שאמר הקב"ה לנח: 'ואמרי' לך בדיל דבעי רחמין על עמלא' (-אמרי

1. מעובד מתוך כתביו

לעילוי נשמת סבא דמשפטים צדיק מושל ביראת אלקים מקים עוליו של תורה ואשר לחם על מורשת אבות מרן הגאון החסיד והעני רבי רפאל ברוך ב"ר יעקב טולידאנו זצוק"ל א"י מקום נלב"ע" י"ח מרחשוון תש"א - 55 שנה להסתלקות הוצנח ע"י בני ירידנו הר"ר רבי משה מלונצ'יק שליט"א

לע"י האשה החשובה מרת חיה שרה מר"ם ב"ר שמואל אלחנן קרפ"ע נלב"ע" י"ט מרחשוון תשע"ז ת.נ.צ.ה.

הוצנח ע"י נכדו ירידנו הר"ר רבי חיים ורבי שמעון בני הגאון הגדול רמ"מ קרפ שליט"א

הוקדש ע"י ירידנו הגאון רבי ברוך מרדכי שנקר שליט"א בעמ"ס "שערי צדק הוי"ו" (מחשבת מוסר) לרגל השמחות השרויות במעונו בנישואי נכדו חתן המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה הרב מאיר צבי שנקר שליט"א בן נכד הרב הגאון רבי יעקב שנקר שליט"א ואבריו נכדו הכללה המוחללת תח"ל בת לחתנו הרב הגאון רבי צבי פרלמוטר שליט"א ע"ב" המופלג בתורה ויראה וכל מדה נכונה בה"ח אל"ף מנחם ירנ"ו

מחיי ישיבת פוניב' שיוזב לרווח נחת וקדושה מכל יוצ"ח וזכור לנכות בית נאמן בישראל כשאפתם הסעודה בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל

ברכת מזל טוב
נשגור מלב מלא וגדוש שמחה וצחילה קמיה המעמידינו אורה ומחיינו בדרכי התורה הק' מורינו הגאון רבי יצחק שנקר שליט"א ר"ס ישיבת ח"ל

לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונו באבריו בתו הכללה המוחללת תח"ל ע"ב" המופלג בתורה ויראה ומעוטר בכל מידה נכונה בה"ח י"ח דוד ורם נ"ו

מחיי ישיבת כנסת יצחק - תורה בן ירידנו הר"ר רבי בן ציון רוט שליט"א יתו' וזכור לקשר של קיימא ולנכות בית נאמן בישראל כשאפתם הסעודה בדרך ישראל סבא בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל המחליש מעומקא דליבא בני ש"ב דרשיבת חז"ל יוסף שלום

שהכהנים עוברים כנגד המתפללים לרחוץ ידיהם לברכת כהנים. ותי"ח אחד שאל את הגריש"א אודות שמהרה ונצטרך לעבור לפני המתפלל. והשיב: תמצא לעשות איזה דבר מצוה ויהיה מותר.

וכתב בספר יד אהרן (עמוד כז): שמעתי מפה קדשו של רבינו מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שדין זה שאסור לעבור לפני המתפלל, הוא רק במקום שאינו מיוחד לרבים לעבור שם, כגון בין הספסלים וכיו"ב, אבל מעבר העשו לרבים מותר לעבור ולא לשבת אף בתוך ד"א של המתפלל, אפילו אם המתפלל עומד במקומו הקבוע, וכ"ש אם המתפלל עומד במעבר, וטעמו ונימוקו עמו, דאין יחיד יכול לאסור ע"י תפילתו את הציבור מלעבור עד כאן שמעתי. וצ"ל דטעמו הוא שלא מסתבר שרבנן אסרו לעבור לפני המתפלל ולעכב רבים מלעבור, ולכן ע"כ לא תקנו בכה"ג שאסור לעבור לפני המתפלל, ושוב מצאתי ש"כ בשו"ת מהרש"ם (או"ח סימן קב) והוכיח דין זה מהא דמבואר בסנהדרין (דף מז) דקבר המזיק את הרבים מותר לפנותו, אלאם צריך רבים נדחה מפני איסור דרבנן דיחיד, אך מסיק שם שצ"ע לדינא.

וכתב הגר"ע גורן שליט"א: אדם שמתפלל בכניסת בית הכנסת האם מותר להכנס להתפלל ולעבור כנגדו. אמר רבינו זצ"ל: שהוא חשיב כגולן, ובעצמו הכניס בחור פנימה כנגדו.

והגאון רבי בנימין גינצלר שליט"א אמר ששמע מרבינו הדרכי שמואל זצ"ל, בעובדא שאחד היה צריך לנסוע בדחיפות, והמונית כבר חיקתה בחוץ, שאמר לו בלחישתו כי באמת צריכים לידע כי הוא דאין עובר לפני המתפלל אין הוא אסור גמור, רק הלכה שאין לבטלה בחינם.

5. כתב בנוכח פני ה' (עמוד נח): מוטו משמיה דמרן בעל האבי עזרי שהיה עובר כנגד המתפללים אחר מנר התפילה בישיבה, ואף אני עצמי זכר זאת בהיותי במחיצתו בישיבה הק', ומפורסם דטעמו היה דכיון שהישיבה ביסודה הוא 'מקום תורה' כל הזמן, ורק בזמן התפילה עומד לתפילה, אך ברגע שגמרה התפילה חל אין מקום מיוחד לתפילה אלא ללימוד, וממילא אין זכות לעומדים שמו"ע, וכן נהג מרן הגריש"א אלישיב זצ"ל כשהיה מסדר קידושין ועמד בלא להתפלל מתחבב במעבר לחופה, והוא עבר כנגדו בסעודה שהם מנצלים שאין המקום מיוחד לתפילה אלא לערובת החתונה, וממילא אין איסור לעבור כנגדו. 6. מ"מ בתפארת שמואל כתב: שרבינו זצ"ל התפלל בביהמ"ד הגרא"מ כשהיו מתפללים היה הולך סביב הבימה בהקפא יתירה כדי שלא לעבור לפני המתפללים.

כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות, ודוקא לפנייהם שלא יפסוק בינם לכותל אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד עכ"ל, ומשמע דאם יש דברים החוצצים ממילא שוב אין טעם לאסור. ולפי"ז נראה דאין זה איסור גמור וכמו דנפסק בענין שלא יהיה דבר חוצץ. והמהרש"ם בדעת תורה (קבד), כתב: ג"ל ד"ל בדומן הזה דאין מכוונים בתפילה כמ"ש הרמ"א (סימן קא), ובפרט בקטן וע"ה וכדו', שוב אין חילוק בזה בין לפניו ובין מצידו ויש להקל.

המתפלל במקום מעבר

כתב המהרש"ם בדעת תורה (קבד), ונ"ל דאם עמד להתפלל במקום שרבים עוברים, כגון באמצע ביהכ"נ, דמי לקבר המזיק את הרבים דמותר לפנותו ואינו תופס מקומו, וצ"ע.

ובהליכות שלמה (תפילה פ"ח עמוד קיד) כתב: העומד בתפלה במקום הילוך הציבור מותר מדינא לעבור כנגדו, אלא שראוי להחמיר בזה לכתחלה אם לא במקום מצוה, ובכל כו"ג י"ל דאין אדם אסור דבר שאינו שלו, והואיל להניח אל הפתח אלא רק זו העוברת לפני האיש. זה אין בכחו לאסור לעבור כנגדו במקום העשו לכן. ומ"מ כתב שם דאין היתר לעבור כנגד המתפלל אלא לצורך מצוה גמורה, כגון כהן כדי שיעלה לדוכן או הנצרך לנכביו. אבל הפסיעות שקודם שמו"ע אסור לפסוע כנגד המתפלל.

וכתב בספר ציוני הלכה (תפילה עמוד רסט) כתב מרבינו מרן הגריש"א אלישיב זצ"ל, דמותר לעבור כנגד המתפלל לצורך דבר מצוה, והראיה שנהגו בירושלים

"וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם" (יט, כז)
לעבור לפני המתפלל

איתא בגמ' (ברכות כז, ב) אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלה.

בצדדין

כתב השו"ע (קבד) 'אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות' ודווקא לפנייהם אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד. וכתב המג"א (סק"ה) 'ובזוהר איתא דלכל צד אסור', ע"כ. ובפמ"ג שם כתב שדברי זוהר נאמרו לענין מן הצד, אבל צדדין שלפניו אפשר כלפניו דמי. ובא"ר (סק"ח) כתב דדברי המג"א דחוקים. ובמשנ"ב (סק"י) כתב, והזוהר אסור אפילו בצדיהם תוך ד"א, ע"כ. ודעת החזו"א (הובא בספר ד"א של תפילה עמ' ג) דלהא"ר מותר לפסוע לצדדין אף אם היה עומד ממש מול פני המתפלל.

ובספר תפארת שמואל (עמוד כ) כתב: נחלקו המג"א וא"ר בדין צדדין שלפניו, ורבינו מרן הדרכי שמואל זצ"ל נקט דספק דרבנן להקל, וכשאין דרך אחרת היה רבינו עובר, ובביהמ"ד "אגודה" היקל לעבור לפני המתפללים כשהלך נמוקו, ולעומת זאת כשהתפלל בביתו הקפיד ע"י, ואפשר מפני שהיתה חציצה של ספסלי ביהמ"ד, ורבינו אמר דא"י אסור גמור. והוסיף שם בהגה"ה לתפא"ש, דנראה לבאר דברי רבינו זצ"ל דאין זה איסור גמור, שכן יש משמעות בדברי הלבוש (קבד) שכתב וז"ל, אסור לעבור

1. כתב בתשובות הגאונים (שערי תשובה סימן שמח) בשם רב האי: שלח צבור המתפלל אסור לעבור לפניו אע"פ שאינו מתפלל תפילת עמידה. 2. סיפר רבינו משה ששמוע מהגאון רבי גדליה דני זצ"ל שחזר בדבומנו יש להקל בזה כיון שאין מכוונים בתפלה בכיוון חז"ל (כמש"כ הרמ"א בסימן קא), והוסיף הגר"א זצ"ל שהגרא"א ויטריטוב זצ"ל הוא מתפלל ואין לעבור מלפניו. 3. ויעניו באשל אברהם (בוטשאטש סימן קב) דכתב הדמעה של בבלוב הכוונה ושכיה כנגד, טעמה חדה הוא. וכל שלא שייך חשש בבלוב הדעת מומילא אין חשש לטעם השני כ"כ. 4. ומרן הגרש"א איעבא זצ"ל אף התרעם על מי שרצה לומר שמותר לצורך כל מצוה, ואמר: בסברות אלו ניתן לעקור ח"ו את השו"ע, שהרי בכל אדם ניתן לומר סברא זו, וא"כ עקרת כל תורת איסור זה. ובשיחתו עם תלמידים

ב' יש לדקדק מהו הלשון 'ותלך ותתע', הלא המילה 'ותלך' מיותרת. ועוד, שמשמעות 'הליכה' היא שאין בה טעות, והרי זה סתירה מיניה וביה, שאין הליכה תעיה ואין תעיה הליכה.

ונראה שהכתוב מפרש לנו כיצד הגיעה ליד כי שחורה לגילולי בית אביה, כי אין לומר שהסיבה היא מה שלא מצאה מים לישמעאל בנה, שהרי מסדר הפסוקים מבואר שכבר קודם לזה היא חזרה לגילולי בית אביה, ואין הגיעה ליד כי. אלא מפרש הלאה: מחמת שיתלך, כלומר, שהלכה בדרך חלשה ושונה מדרך אברהם כמו שכתב הרמב"ן (שמות ב, א) ש"כ המוזרז לעשות דבר חדש נאמר בו וילך, והיינו מהבחינה הרוחנית, כתוצאה מכך - 'ותתע', שחורה לגילולי בית אביה.

ג' ועדיין יש להתפלל, כיצד יתכן שאחרי שהגר היתה בביתו של אברהם, ונשא אותה לאשה, והתרוממה למדרגה רוחנית גבוהה שרגילה לראות מלאכים בבית אברהם (רש"י, טז, יג), מיד אחר שילוחיה איבדה הכל וחזרה לגילולי בית אביה!!

אלא כך היא המידה, שגם אחרי שאדם קנה לעצמו הרבה חכמה ודעת, עליו להמשיך להיות מחובר תמיד למקור הטהרה והחיים, כמו שאמרנו חכמים (כלים פ"ב מ"ב) 'המחובר לטהרה טהור'. אך אם הוא מתנתק מהמקור, מיד הוא מצוי בסכנה לחזור לגילולי הראשונים ולמדרגה הנמוכה שהיתה לו קודם שהגיע לרבו, וכדאמרי אינשי 'זרוק חוטרא לאוריא אעיקריה קאי' (רש"י הלן פסוק כא). ועל כן צריך האדם להישאר תמיד מחובר למקור חיותו, ואם הוא יוצא ועוזב את מקום לימודו, עליו לדעת שסכנתו מרובה, ואף אם עוזב רק לזמן, מכל מקום באותה שעה שאינו מחובר למקור הטהרה, הוא בסכנה לתעות, לאבד מעלתו, ולחזור למדרגתו הראשונה.

ונראה שזה נכלל בדברי הרמב"ן באגרתו: 'וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו', ובפשוטו כוונתו שמחלקי הלימוד להוציא ממנו הנהגות מעשיות. אולם נראה שעומק נוסף טמון בזה, שעל ידי שהאדם מחפש בדעתו מה הוא יכול לקיים מתוך לימודו, ומחבר את הקיום בפועל ללימוד בסוגיא, הוא נעשה מחובר למה שלמד גם אחר כך, ואינו מתנתק ממקור חיותו.

בתפילה הנהגה, אלא להודיע ולהכיר שאין מי שיוכל להפיק רצון איש ואיש כי אם הוא יתברך. ולכן זוכה שהוא נענה תחילה, כי סוף סוף הוא המתפלל, ותפילתו היתה מובחרת (ולפי דבריו נמצא חידוש, שהמתפלל על חבירו מתוך כוונה כדי שהרי יהיה נענה תחילה, אין הדבר מועיל, לפי שאין תפילתו לשמה).

ג' והנה, אמרו חז"ל (ברכות יב, ב): 'כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא', ופירש המאירי, שהוא מידות החכמים ומטכסיהן שלא יאזכר פורק עול ומתיאש מעניינים הצריכים לחבירו. וכן מצינו בגמרא (מכות יא, א) שהכהן גדול נתבע ונענש על מה שהיה יכול להתפלל על אנשי דורו ולא התפלל, וביאר המהר"ל (ח"א) 'שכל דבר שאפשר לעשות, מוטל עליו לעשות, ואם אינו עושה נחשב פושע. ומי שהוא גדול בדורו נחשב הוא אל הכלל כמו הלב שתלויים בו כל האברים, וכיון שהכל תלויים בו יש לו לבקש רחמים עליהם.

מעתה, להאזין תלוי בו, והרב שתלמידו תלוי בו, חייבים לבקש עליהם רחמים, ונענשים אם לא יתפללו. וכאשר יתפללו עליהם, שחרם הוא שהם עצמם נענים תחילה.

להישאר מחובר למקור החיים

ותלך ותתע בדרכי פאר שבע (כא"ד). [א] פשוט הכתוב הוא שהגר טעתה בדרכה במדבר, אולם רש"י מביא את פירושו של חז"ל ש'חזרה לגילולי בית אביה'. ויש להבין מדוע הוציא המקרא מפשוטו. ובפרט שלקמן (לז, טו) אצל יוסף נאמר לשון דומה 'והנה תעָה בַּפְּשָׁדָה', ושם בודאי הכוונה כפשוטו ולא על חסרון באמונה, ואם כן מדוע כאן ראו לדרוש כן.

וצריך לומר שאילו הכוונה היתה על טעות בדרך כפשוטו, הרי זה מיותר ואין סיבה שהתורה תזכיר זאת. ואפשר לספר שאזלר אל המים גם בלי להזכיר את הפסוק הזה. ולכן הבינו חז"ל שהכוונה לא כפשוטו, אלא שתעתה באמונתה.

המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה

וה' פקד את שְׁרָה פֶּאֶשֶׁר אָמַר וַיֵּשֶׁב ה' לְשָׁרָה פֶּאֶשֶׁר דָּבָר (כא, א) יש לעיין מדוע נאמר 'ה' פקד' בלשון עבר, ולא 'ויפקוד' לשון הווה. עמד על כך רש"י, וביאר: 'ללמדך שכל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה, שנאמר לעיל (כ"ז) 'וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּרְאָה אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וְאֶת אִשְׁתּוֹ וַאֲמָתָיו וַיֹּלְדוּ, וסמך ליה 'וה' פקד את שְׁרָה' - שפקד כבר, קודם שריפא את אבימלך.

לפי זה יתבאר דקדוק נוסף, מדוע נאמר כאן לשון 'פקידה' ולא 'כיריה', והרי הרמב"ן במאמר שפקידה' היא לשון זכירה והשגחה על הנפקד, והכוונה שה' זכר את שרה ועשה לה כאשר דיבר, וכן הלשון בכל העקרות היוולדות כמו ברחל 'ויזכור אליה את רחל', וכן בחנה, ע"כ. וקשה, מדוע לא נאמר בשרה לשון 'זכירה' כמו שנאמר ברחל.

אך לפי דברי רש"י שפקידה' כאן היתה תוצאה של תפילת אברהם על אבימלך - משום הכלל 'כל המתפלל על חבירו נענה תחילה', מיושב, כי דבר זה נרמז במילת 'פקידה', שכן מבאר המלבי"ם (ויקרא יח קמ"ח) 'שזכירה' היא עצם הדבר, ואילו 'פקידה' באה על דרך גמול טוב או רע. וכן כאן היתה 'פקידה' כגמול על כך שאברהם התפלל תחילה על אבימלך.

ב' טעם כלל זה שהמתפלל על חבירו נענה תחילה, בפשוטו הוא משום 'מידה כנגד מידה', וכמו שאמרנו במשנה (סוטה ח, ב) 'במידה שאדם מודד בה מודדין לו'. והנה כיוצא בזה אמרו בגמרא (ביק צג, א) שהמוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה, וביאר המהר"ל (ח"א) טעם שניהם, לפי שילעולם אף קרוב יותר לא בקשתו'. ונראה לפרש דבריו על פי מה שכתב בדרשות הר"ן (ד"רש ב) ש'כאשר יבוא התיקון מצד איזה מעתיר, יהיה המעתיך אמצעי באותו שפה השופע, ובאמצעותו יחול על אשר יעתיך בעדו'. ועל כן, כאשר השפע עובר דרכו, הוא באופן אחר ביאר המב"ש בבית אלקים (תפילה יב), שהמתפלל על חבירו תפילתו שלימה וטהורה יותר, שכן בתפילת האדם על עצמו כוונתו להשיג את בקשתו ואינו תפילה לשמה, אבל כשמתפלל על חבירו 'אין כוונתו

לכבוד הרה"ג שליט"א, אחדשה"ט. אבוא בזה בהערה על גליון פרשת נח שנה זו: ברוממות הפרשה עמ' ג' בתוך המאמר מדברי מרן זצוק"ל, תחת הכותרת "ה' הבחירה" נכתב "שכבר ביסוד הבריאה יש שבעים לשון", והוא משפט לא ברור לענ"ד שהיה נכתב שם שהקב"ה בלבד את שפתם שידברו בשבעים לשון וא"כ מה הכוונה שכבר ביום הבריאה יש שבעים לשון. ואיני יודע מה הכוונה בזה, אך אכתוב בס"ד מה שכתוב אצלי בענין זה בספרי חמודי יצחק (תוספת ו' עדיין לא נדפסה), שהיא מחלוקת הראשונים וכבר נחלקו בזה בירושלמי. ומחוסר פנאי אעתיק את כל הדברים;

"יהי כל הארץ שפה אחת" (א,א), ופרש"י, "שפה אחת", לשון הקודש. ע"כ. [ומקורו בתנחומא (סימן יט), ובירושלמי כדלהלן. וכן נראה מהדורות"ק ריש דף ע"ב, בספרי תורה, ושם סוף עה"ב]. וכן הוא בתרגום יונתן ותרגום ירושלמי. ועיין גם בבצל הטורים. גם ברבינו בחיי (להלן פסוק ט') מפורש שבתחילה היו כל העולם מדברים בלשון הקודש שבו נברא העולם. ואמנם המורה על רש"י" הכא ציין לדברי רש"י לעיל (ב,כג) עה"פ "לואת יקרא אשה כי מאיש יקוּחָהּ זאת", שפירש שהוא לשון נופל על לשון ומכאן שנברא העולם בלשון הקודש, וכתב המורה דמקורו במדרש שם (יח"ד), שהביאו דוגמאות מלשונות אחרים שאין שם האשה נגזר משם האיש, דאין אומרים "גיני גיניאה", "אתרופו אתרופיאה", "גברא גברתא". והוסיף המורה, הואיל ועל כרחק העולם נברא בלשון הקודש, ממאחר שהלשון לא נשתנה עד דור הפלגה שנחלקו הלשונות, על כרחק שהשפה שדיברו בה עתה היתה רק לשון הקודש. עכ"ד. והבן עזרא כתב ד"ל לשון אחד" פירשו שפה אחת, וכתב על זה דהקרב אליי (בסברא) לומר שהיא לשון הקודש, והשמות של אדם וחוה וקין ושת ופלג הם עדים על כך. עכ"ד. [וכי"ב כתב המהרש"א במגילה (יב, ד"ה ויהי בנסעם) שאפשר לפרש פסוק ד"ל מלילות"א שהיה להם שפה אחת כעין עוה"ב". עכ"ד. ועל כרחק כוונתו שדיברו בק בשפת לשון הקודש].

ונתקשתי, דהא לעיל בפרק הקודם בתולדות בני נח, כתוב שהם נפרדו "בארצותם איש ללשונו" (פסוק ה'), או "ללשונותם בארצותם" (פסוק כ' ופסוק לא), והא חילוק הלשונות לפי העמים והארצות היה רק אחד חטא דור הפלגה, וזה היה עונשם. ועוד דנראה בפסוקים שם שפירסום ארצותיהם ולמקומותיהם גם כן היה קודם הפלגה, והרי בפשטות הפסוקים הכא נראה שזה היה רק אחר העונש. ואולי צ"ל דלעיל כוונת התורה על שם סופם, שלבסוף נתפזרו לארצות שונות וללשונות שונים. ושור' שכן משמע ברמב"ן שם (פסוק ה') ולהלן (פסוק ב'), שפירסום בארצות ובאיים הרחוקים היה אחר הפלגה, ומינה משמע שם חילוק לשונותיהם לפי ארצותיהם היה רק אחרי כן.

אך באמת החזקוני וכן הרי"י בכור שור כתבו (להלן פסוקים ו-י"ז) עה"פ "ועתה לא יבצר" וכן "אשר לא ישמעו איש שפת רעהו", שכבר עכשיו הם ידעו כולם שבעים לשון ומהו היתה הסכנה

ישכח את כל הלשונות חוץ מלשון אחד, ומה שידע זה לא ידע זה. והוסיף, דאין לומר שעכשיו נתחדשו השבעים לשון, דאינו מסתבר שעכשיו נבראו הלשונות, והחזקוני כתב שאין כל חדש תחת השמש. עכ"ד החזקוני והרי"י בכור שור.

ושור' שנחלקו בזה בירושלמי מגילה (פ"א ריש ה"ט) ר' אלעזר ור' יוחנן, על פסוק דידן "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים", דחד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון, וחד אמר שהיו מדברים "בלשון יחידו שם עולם בלשון הקודש". וע"ש בפירוש הקרבן העדה והפני משה, ויותר מזה מבואר בפירוש הקדמון יפה מראה (פירוש) על האגדות שביירושלמי, והוא להמרי"ש יפה בעל היפה תואר על המדרשים, דהמ"ד שדיברו בשבעים לשון מפרש ד"שפה אחת" היינו שכולם הבינו איש שפת רעהו, אך שלא תאמר שלא היה רק שפה אחת לכן כתב "ודברים אחדים", שהיו שבעים לשון. ואחרי שכלל לא את שפתם לא נשאר ביד כל אחד רק לשון אחת. עכ"ד היפה מראה. והוא ממש כפירוש החזקוני והבכור שור.

ולפי שיטה זו שגם קודם לכן ידעו שבעים לשון, מיושבת קושייתנו מהפסוקים לדלעיל דכתבי שנתפרדו "איש ללשונו", או "ללשונותם", דבאמת גם קודם הפלגה נחלקו בלשונותיהם, שכל אומה דיברה בלשון אחרת, אלא שכולם ידעו והבינו את כל הלשונות, כאמור. ושור' שהמושג זקנים הכא כתב כן מכח קושייתנו גופה, דהקשה על רש"י פירש ש"שפה אחת" היינו לשון הקודש, ותימה דהא לעיל כתוב "ללשונותם", ותירץ די"ל ש"שפה אחת" היינו שידעו כולם שבעים לשון. עכ"ד.

בברכת התורה שיתן הקב"ה שתראו ברכה והצלחה בכל מעשה ידיכם, יצחק חיים פוס

עיטור רבנים או חכמים

לאהבת הדיוק הנני לתיקון טעות מחוכמת ומשמחת, צודה ושובת לב. מגליון 'רוממות' דחג הסוכות דנא, המבושם והמרוקב בכל מיני מור ואהלות. בפרק המענה על אבניו רוענו רבינו שמואל זיע"א המתורגם משפת האנגלית, מכונה הישיבה הגדולה דעץ חיים בעיה"ק בשם "עיטור חכמים", ולא היה בנמצא ישיבה כזו, אלא שמה "עיטור רבנים". והטעות מבוארת ומבוהרת, שהמתרגם מלה"ק לאנגלית תרגם מילת "רבנים" למילה אנגלית המתארת 'חכם', וכשחזרו ותרגמו לה"ק שבשטא דעל על לקרותה "עיטור חכמים" ונכתב בספר, וזה אינו וכנ"ל.

בהדרת כבוד, ידידיכם חיים הירשמן

עובדות ומעשים

למערכת הגליון, א. "יש"כ על הגיליון הנפלא ובפרט על המאמר על אמירת ההושענות שאע"פ שהדברים כבר נכתבו כל פעם מחדש הם מרוממים את האמירה מעלה מעלה.

ב. בעבר היה מידי שבוע סיפורים ועובדות מגדולי ישראל לחיזוק התורה התפילה ועבודת ה' וכן וורטים נפלאים על הפרשה והדבר חסר היום מאד.

ובברכה שתמשיכו לזכות את הרבים, יוזוק צבי אלימלך

א) כבר היה מעשה בגברא יהודאי אשר החזיק ברושנותו הספר 'נועם אלימלך' (להצדיק רבי אלימלך זצ"ל מליזענסק) דפוס ראשון, והיה ערכו בערך השוק היום עתה, ותפן אליו אימו מורונו כי היה היא, לבקשו לשלול הספר בשביל רעותה הטובה היושבת על המשבר, לצורך סגולי מסוים כאשר באמנה איתה.

ככן יכבד אש וכאיש אשר תבקשנו, נענה הבה והתרחצ, ואולם הקדים ופירש שמשאל הספר לאימו דיקא, וגם אם תבחר להשתמש בספר לברך ולרפא את האשה היולדת, אדרבה, בשמחה ובטוב לבב, ואולם שיהיה ברור וידוע לכל ההדדים שאימו היא השואלת ממנו וקנייני השאלה ידלה ניהו, והוא אין לו עסק כלל עם הכורעת לילד ולא בעל-דברים ידדה הוא.

אך אשר יגור בא, ונתכלך הספר בשפיר ושלאי, ונפסד הספר מאוד, ונדחק לבוא בדיון עם אימו יולדתו, לעול"ש, כאשר הבן טוען - את ספרי נתתי לאימי הזו, והנה נפסד על ידי בפשיעה הקרובה לאונס, שלם תשלם בפלילים. ולעומתו האם החכמנית טוענת כנגדו להיפטר, בטענה 'בעלי עמו', שכן שאלו הוא לה דין תורה לכבדה, להאכיל, להשקות, להלביש לכסות, להכניס, להוציא וכו'.

ב) והמעין בשו"ע (ח"מ רצ"ב) ובש"ך על אחר (סקל"ה) יראה דמשמע בבירור, שהאם נעשית שומר לבנה, וחייבת בפשיעתה, וחזוין שאין נפטרת בטענה 'בעלי עמו' בשל כך שהוא שאל לה לכבדה? והקשה הגאון הנודע בדורו הגר"ב פרנקל תאומים זצ"ל, על אחר, בהגהות אמרי ברוך שלו: "צריך עיון, למה לא יהיה כבעלי עמו במלאכתו, שהבן מחויב לעשות כרצונו של אביו ואימו". והניח בקושיא.

ובספר 'ערך שיי' (להגרי"י טב"כ זצ"ל) כתב, דבאמת אם שימש אביו ואימו באותה שעה שהפקיד [או השאיל] אצלה, אין הכי נמי דחשוב 'בעלי עמו', ואולם בשעה שאינו עוסק במלאכתו, כיון שאינו משועבד לכבדם בכל שעה ממש, שהרי במצווה עוברת טעור מביכוד אי"א וכן אם הולך ללמוד תורה, אשר על כן אין נחשב 'עמם במלאכתם' בכל עת, עי"ש.

ג) ואם יורשה נראה, כי יש לנו ליטול כלים ממשנתו של רבינו רב רבנן מורה המורים ממחיל מעתיק השמועה, מו"ר הגרי"ש זי"ע, על מנת לעיין בשרשי שאלה זו.

הנה גמרא ערוכה היא במסכת נזיקין, בבא מציעא (צ"א): אמרו ליה רבנן לרבא, שאיל לן מר (- רבינו נשאל לנו למלאכתנו, ללמוד לנו תורה, שיושב ומלמד לנו תורה כל היום, ואם נשאל ממנו בהמה ומתה, נפטר. - רש"י). אפיד, אמר להו, לאפקועי ממונאי אך בעיתו, אדרבה, אתון שאילתון לי, דאילו אנא מצי אישתמוטי לכו ממסכתא למסכתא, אתון לא מציתו לאשתמוטי. ולא היא, איהו שאיל להו ביומא דכלה, אניהו שאילו ליה בשאר יומי. ע"כ.

ולפום רהיטא הדברים תמוהים מאוד, מה היה כאן הדין ודברים בין חז"ל הקדושים אשר קטן שבהם מחיה מתים, ולהתנצחנות זו מה היא עושה, והלמא הקפיד רבא, והדברים מעצמם אומרים דרשני. ואמר בזה רבינו י"ע ביאור אשר לא יתמקם הדבש כמורה, והוא יסוד נשגב דנימ' להלכה ולא יכלה הגליון כמה שיתנה הדין, והיא לו נדפסה"ה ב"ה הערות" שם.

ותורף הדברים, דהנה הרב חיי"ל ללמוד תורה לתלמידים בחינם, ודרשו כן חכמינו (נדרים לו"א), מקראי. ותלמידיו של רבא עמדו סביר, דחויבו ללמדם תורה או חוב דבין אדם לחבירו, ומשכך שעבודו של הרב אליהו לאימו, דהיי "עמם במלאכתם". ואילו רבא הקפיד, ואוריתא קמרחא ביה, דסבר שהוא מצווה דבין אדם למקום, ושעבדו לשמים הוא, ולא בעל דינם הוא, ולא "עמם במלאכתם". הוא. [ועוד הפליג הפליג רבינו הנ"ל לבאר המשך השק"ט, קחה מ"הערות" שם].

ד) זכינו לדון שיש חילוק אם מצווה המשאיל לשואל היא מצווה למקום או לחבור, דאם היא מצווה שבין אדם למקום לא הוי המשאיל 'עמו' דהשואל, ואם היא מצווה שבין אדם לחבור הוי המשאיל לגבי השואל 'עמו' במלאכתו, ופסור השואל.

ובכר נודעה חקירתו של המנחת חינוך (מצווה לג) אם מצוות כיבוד אב ואם, היא מהמצוות שבין אדם למקום, או בין אדם לחבור. [וראה להמהדיר שם בשולי המנחת אהרן ג]. ומעתה, ידיון דיון אם הבן המשאיל נחשב שואל לאימו, תלוי לפי דרכו של רבינו הגר"ש זיע"א - בספיקת המנחת, שאם מצוות כיבוד או"א היא בנ"א למקום, אינו שואל לה, ואם הוי בנ"א לחבור הוא שואל לה, ונחשב 'עמה במלאכתה'.

ה) ולא נחתנו בשורות אלו אם שאלה הסוגולה הוי שאלה ליראות', אלא ספר 'משפטי החושן' ס"י שמו, אור אפרים אות סי'. וספר 'הלכה ברורה' ס"י שמו, אור התשובות אות לה]. ועוד הרבה יש להאריך בשאלה זו, מכמה וכמה צדדים וצדי צדדים, למצוא נחת, שמחה ותענוג דקדושה, להתענך בתענוג הגדול והעיון הגדול מכל התענוגים והעידונים שבכל העולמות כולם, לענג רוממים, להשקות יין אריסטון מנועם שלא מעלמא הדין.

ואם רחב לבו של הגאון העורך שליט"א כאלם, צר המקום הגדול הזה, מפני חוסר מעות גלל יוקר הנייר, ההדפסה וההפצה. ומתוך אמות מצומצמות, על כרחו שליט"א, מנוע הוא להגיש אליכם עוד מאמרים נפלאים מגאונים כאלם בני אדם שליט"א, לחצוב אבני-הפץ, להעתיק שמועות נאות, להנאות בהם גם בני אדם גם בני איש.

גם דעת הקהל ומרשות העורך הגאון שליט"א, אקווה לטוב, אולי יחשו-יחשוו תאבי דעת לרוע, להזויל והם מכינים, כי אך המעות קונות, וכבר אמר המאירי בריש קידושין "והקדים את הכסף, מפני שהוא ראש המדברים בכל מקום", ויהיו דמים להועיל להגדיל תורה יקרה מפנינים ולהאדירה בכל יקר ונעים. ודי בהערה זו.

ביקש את חברו לשמור נעליו היקרות מאיה בברא אלימא, והתחשל הלו ופשו ונגבו נעליו. ותבעו הכתן כסף עבורו זולתם, ואחא שחמו וטעו דהוי הכתן המפקד שאלו לו בצמעות בני אהרן לברך את העם. והשתא אחא לדינא, ואם יפצא חי"ב - נכון הוא שלשם כמים, לכתן נושא כפים - שחיתו ומספסין כפלים. ולא יהיה תוהא חילתה על הראשונות על מה שהתנדב בעם לעזור לכהן, כי ישראל חיים נפלי אפים, נעיהם צפויית לשמים, להתברך באברהם מבנו חנוך, לברכה לו, לקבלה, לחיים ולא למוות, לשבעו ולא לחורן. ועוד שישו אליו דמים והוציא בתשלומי כסף לאברהם וחמשה. ומעשה זה, כמעשים רבים אחרים שנים ומשנים, ונלאית לכתוב; הלא וכלה תלויים אם שבוך למצות, הוי כמשועבד לחבורו והוי 'עמו במלאכתו' או לא.

1. ולא עלתה על דעתה להיפטר בטענה 'מתה' מחמת מלאכה, שכן אף היא ידעה יפה הדפסר יקר המציאות השואל לה בזירות ההיטב וההגשנות ותנבותה היא על דלא עטפתיא אימא בתכריך שקוף-אטום. ופשוט.

2. ועיון נא במסותא בהגהות הגרע"ק על שרע אור"ח (מכון ירושלים סימן י"ד סק"ב) מה שהביא דברי מהרה"ק לפי העתקת הדין, ומתוה"ד מבאר להדיא דאם שואל מבני חי"ב וחזוין כ"ל, ולא אמריון שהבן 'עמו במלאכתו'.

3. להרחבת הריעה, ראה להמלקטים המעולים והמהוללים, בספר 'הלכה ברורה' מדור אצור התשובות אות טז, ובספר 'משפטי החושן' מדור אור אפרים הערה לב.

4. ומעשה שהיה בכך אשר טרם שעלה לדוכן,

אשה צנועה
היא וכו', מהי
כוונת השאלה
והתשובה בזה.

ואמר, כי המלאכים ששמעו את גודל ערכו של אברהם אבינו ע"ה וחשיבותו בעולמות העליונים, חשבו כי בבוואם לביתו יראו ממנו מעשים גדולים ונוראים, ומה מאד הופתעו בראותם מעשים טובים רגילים הנכנסת אורחיהם וכו', וכי זה מצדיק את הגדלות שיעשו להם על מדרגת אברהם, לכן אמרו בודאי הנה מסתיר הוא את מעשיו מאתנו נלך נא לחקור אצל אשתו וממנה כבר ידע הכל, והשיב אברהם הנה אצל באתל צנועה היא וגם ממנה לא תדעו כלום, כי אדם צנוע מדריך כבר את בני ביתו שגם הם לא יפרסמו מעשיו.

נשתבחו דברא, אולי נמצא בכאן כוונה עמוקה יותר, המלאכים בהיותם כל כולם רוחניות, יכולים להתפעל רק ממעשים גדולים כהעקידה וכוונתה, שהאדם מחנעל על כל רגשותיו האנושיים ועבודתו או להשם כעבודת המלאך, אבל אינם יכולים להבין הגדלות שבמעשים הקטנים שברציפות עשייתם יוצרים ובונים את האדם השלם, "והיה עקב תשמעון"

לקראת יום הזיכרון לאדוני אבי מורי ורבי הרב דב בן-הר"ר צבי יחזקאל זצוק"ל נלב"ע י"ט מרחשון תשע"ט.

נפילת אפים

כשהתבוננו בתפילתו של רבנו ראש הישיבה הגר"ש זצ"ל ראו שהוא מאריך הרבה יותר מהרגלו ב'נפילת אפים', וכשהוא סיים והרים את ראשו ומראהו כמתעורר מעולם אפיו, וסימן לש"ץ לא מתין לו ויתקדם ויאמר 'קדיש' אף אחרי עדיין לא אמר 'ואנחנו לא נדע', והוא לא אמר 'שומר ישראל' כדעת הגר"א, ובשלמתי דברי רבינו הגר"ח מוואלאצ'ין זיע"א בנפש החיים (שער ב' פי"ח), הבנתו שמי שיש לו שכיכות להתעלות המרובים שזכים בתפילה, יל או אפשרות לנפילת ב'תחנון' להגיע למדרגה גבוהה מאוד, לדבק את כל חלקי נשמתו בשרוש קדושתם העליון, עם שורש הנשמות של כל כלל ישראל, [בנפ"ח] מרחיב לדבר גם בשם הזוהר הקדוש על הדורות העליונים שעוסקים בהם בתחנון.

את שגב מעלתו ורוב כוחה של נפילת אפים, ושישנם פעמים שכבר בשעת אמירתה היא מתקבלת מיד, יכולים אנו ללמוד מהגמ' בב"מ (נטב), שמביאה את מחלוקת החכמים בעניין תנורו של עכנאי, שנידו את רבי אליעזר בן הורקנוס, אימא שלום אשתו של רבי אליעזר אחותו של רבן גמליאל לא נתנה לבעלה ליפול על פניו כדי שלא יזנך אתה רב גמליאל, שהיה ראש ה"ב"ד שנידו את רבי אליעזר, מפני שכוחה של נפילת אפים גדול מאוד, ולכן היא חששה במיוחד מזמן זה. וכשהתחיל לה יום ר"ח ובאותו יום רבי אליעזר נפל על אפיו, ומיד נפטר רבן גמליאל.

ויכולים להוסיף וללמוד מאוהרתם של חכמי הנסתר לא לומר נפילת אפים בלילה, שהביא מין הבית יוסף (או"ח סימן קלא); כתב רבינו הגדול מהר"י אבובך ז"ל בשם ספר צורות (צרו) החיים עמוד י"ח: בלילה אין בה נפילת אפים, והענין שכן מקובל לחכמים כי נפילת אפים רמז למדת הלילה ואין נופלים על פניהם, וקורב הדבר לקצץ בנטיעות.

תקנו הקדמונים להתפלל ולהתחנן אחר התפילה בנפילת אפים, כותב הטור: 'לאחר שסיים הש"ץ התפילה, נופלים על פניהם ומתחננים'. וביארו המפרשים שאנו מתפללים בכל האופנים שאדם יכול להתפלל, בישיבה - בברכות קר"ש, בעמידה - בשמיים, בנפילת אפים - בתחנון. וכמו שעשה משה רבינו ע"ה שנאמר: ואשב בהר... ואנכי עמדי בהר... ואתפל לפני ה'... ולאחר נפילת אפים נהגו לומר עוד בקשות, ובכלל זה 'ואנחנו לא נדע מה נעשה...' כיון שאין לנו יכולת להתפלל באופן נוסף מלבד האופנים שכבר התפללנו, ונהגו לומר 'ואנחנו לא נדע' בישיבה וימה נעשה' בעמידה, לרמוז על שמלבד נפילת אפים כבר התפללנו בשאר האופנים, ואין אנו יכולים לעשות עוד כלום, רק 'עליך עינינו שתקבל תפילתנו'.

כתב רבנו בחי (במדבר טו, כב): 'ויפלו על פניהם'. להתפלל, ומכאן נפילת אפים בתפילה. ודע כי ענין נפילת אפים בתפילה זה של פלש כוונתו, האחת למורא השכינה, והשנית להראות צער והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושי וביטול ההגשנות. [הרחיב שם בביאור דבריו].

שמעתי שמרן הגר"ש איערבאך זצ"ל יעץ לאלו שהיו זקוקים לישועה ויסיפו תפילה זו: 'בתחנון'. כשמתבוננים בדברי הקדמונים למידים שהמקפיד על נפילת אפים כראוי זוכה לדברים הרבה ומבטל גזירות רעות ומרבה לקבל השפעות טובות.

רבינו חיים ויטל זיע"א כותב (שער נ"א ז) בסוד נפילת אפים; זוכה למעלות רבות א'. נעשה בריה חדשה, כאלו כבר מת ונסתלק מן העולם. ב'. נותנין לו עוז ותעצומות לחלוט עם היצר הרע. ג'. תוספות השכל בתורה ובסודותיה. ד'. תוספות דביקות בקונו. ה'. זוכה לסמילה כדכתיב אשרי עוז לו בן מסילות בלבבם. ו'. השפעה לשכינה, שאומרת תן לי

ובנהרות לא ישטוף, כי תלך במו אש לא תכוה, ולהבה לא תבער בך' (ישעיה, מגב). הלא הבטיחך הצור בזה הפסוק, מיד נכנס באש ונחלק לשלושה חלקים, ונכנסו אליו שלושת הזקנים. ויסדו 'הוא רחום' והשני 'אנא מלך רחום וחונן' והשלישי 'אין כמך רחום וחונן'.

הרוקח בסידורו (עמוד תג) כותב ש'תפילת ה' אלוהי ישראל', וזוהי מלך יהודה יסדה, כשצר סנהריב על ירושלים וביקש להחריבה, ועמד בשתי שעות בלילה ועלה לבית המקדש ויסדה.

בספר חסד לאלפים כותב שצריך לומר 'הוא רחום' בכוונה רבה, ולא טוב לבקש ליפטר מלאומרם, כי הלא יתפלל אדם כל היום, אולי יש תקוה שיעמוד ה'. מכאן דין וישב על כסא רחמים עליו. וכן חלילה לומר אותם במרוצה רובה ממבקש להשליך מעליו משא כבד, שהרי זה דומה למכבה את האש בתבן, והעדר טוב. ולעיתים בצרה, יאמרו התחנונים של שני וחמישי במיתון רב, בשל קול התחנון, ויראו נפלאות בסייעתא דשמיא. והריעב"ץ כותב בהקדמה לסידורו: 'הדבר מנוסה ובדוק מקובל ביד זקני הדור, בקריאת והוא רחום בקול רם בציבור שמבטלת גזירות רעות'.

לאאמרי' זצ"ל היתה חביבות מיוחדת לתפילת 'הוא רחום', הוא השתוקק להתפלל תפילה זו שבה אנו משבחים את הבורא על גדול חסדיו ורחמיו, ומזכירים זכות ומרבים תחנונים ובקשות על בניין ירושלים וזכות ישראל ועל צרות הכלל והפרט, ומבקשים שימחל לנו על חטאנו, ושיחון אותנו העם המיוחדים שמו בעולם למען כבוד שמו יתברך.

בשנים האחרונות ביקשו פעמים רבות לכתוב בסנדקאות גם בימי שני וחמישי, נגרס לו צער שהוא מפסיד תפילה זו, ומשום כך הוא מייאן לקבל סנדקאות ביום שני וחמישי כדי לא להפסיד תפילה נעלה זו. היה לי פלא הנהגה זו, כיון שאבא רצה תמיד לנהוג כדרכם של גדולי הדורות, ולא שמענו שהם נמנעו מקבל סנדקאות ביום שני וחמישי תחילה אבא לא השיב לנו את טעמו, אולם בהזדמנות הוא השיב שחשבו על שכיבדו גם את שאר הרבנים ברכסים, ובדרך זו מבקשים גם סנדקאות. [להרבה מתלמידיו היה צער שהוא אינו מוכן לקבל את בקשתם, תלמידו הנעלה הרב א"ש דניצ'ג'ר שליט"א בחכמתו מצא עצה עבורם, והוא העביר לו את הבקשה רק לאחר תפילת שחרית].

התפרסם מעשה מאחד מתושבי הדרום שכשהשתחילה המלחמה והסכנות היו מרובות, הוא התפלל הרבה ולמד שעות ברציפות, אולם המתח והפחד העציבו אותו. כשישן ראה בחלום זקן שפניו מאירות באור יקרות והוא שואל למה אתה עצוב, וסיפר לו את הסיבה, ושאל אותו מה הרב מציע לעשות בכדי להינצל. והשיב לו, שיקפיד לומר תחנון כל יום ובעיקר בשני וחמישי, שהם ימי רצון, ובודאי ינצל ולא יארע לו ולמשפחתו שום נזק. וביאר שמילות תפילת תחנון תיקנו בדיוק בשביל זה, ואמירת המילים של התפילות, מבטלת מהאדם כל דבר רע, והוסיף שהסליחות שאמרו לפני כמה ימים בבח"ב ביטלו הרבה גזירות. הוא התעורר נסער ומרוגע, וסיפר לרבו את הסיפור, ותיאר לו את מותו של הצדיק שלא הכיר קודם, והרב הראה לו כמה תמונות ומיד זיהה את דמות הגאון המופלא רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, שנפטר לפני כעשר שנים.

רבינו ראש הישיבה זצ"ל דיבר במעלתו של אחד מתלמידיו שהוא יקר מזה, ויש לו התפעלות מיוחדת ממנו. וסיפר שמכיוון שבישיבה מתפללים גם מרן הגר"ש וגם הוא, פעמים רבות אין תחנון בישיבה, משום כך הוא יגש לצד האם הנהגתו בסדר שהוא הולך לפעמים בימי שני וחמישי להתפלל בבית הכנסת הגר"א כדי לומר תפילת 'הוא רחום' ותחנון, ראש הישיבה התפעל ואמר שברוך כלל אנשים מתחילים ושמיים להיפטר, ובעל נפש כמוהו מרגיש חסידו.

והוא רחום

כתב בבית יוסף (או"ח סימן קיד) שתפילת והוא רחום נתקנה על ידי מעשה נס גדול. באבדורם הביא בשם האבן ירחי המעשה נס שהיה - שמעתי שיסדרו שלוש זקנים על ספינת גלות ירושלים, שהגיעה למשלת הגשמה אחד. ואמר לבחנם בכבשן האש כחנניה מישאל ועזריה, אם הם מורע ישראל, ונתן להם זמן שלוש יום. לטוף הזמן חלם אחד מהן מקרא שככות בו תרין (פעמים) כי ותלת (שלוש פעמים) לא, ולא ידע מה הוואי (ולא ידע מה היה). אמרו לו שלושת הזקנים זה הפסוק 'כי תעבור במים - אתך אני

רוממות המעשים

פנינים
ועבודת
לשולחן שבת

המשך מעמוד 3

שהרי שם בשמים אין בכלל שאלות. לפיכך פתח להם את הרקיעים, והראה להם כיצד נראה הדבר בעולם הזה, וכשאוה את העקידה המהולל הזה, עם כל השאלות והתמיהות שהדבר מעורר, מיד הם התחילו לבכות. אבל אם היו רואים את המוחזק משם, דרך המראה הנגלה שברקיע, אם היו מתעוררים להם שום שאלות, לא צער ולא דמעות. שם היו מבנים שכבה טובה יותר.

האבא מיד יסכים!

סיפר אחד מתלמידי רבינו מרן ה"דרכי שמואל" זצוק"ל: לאחר תפילת שחרית היו עולים יחדיו רבינו ואפיו: 'ואם הקש"ה זצוק"ל לביתו של הגר"ש ברחוב פרוש, שם היו סועדים בצוותא את ארוחת הבוקר. יום אחד, הוצרכתי לדבר עימם בענין מסוים. נטלתי את בני, והוא לא כבן ארבע שנים, ובדרך "לחידור" עליתי לביתו. נכנסתי, הגר"ש ישב בסעודת שחרית עם בנו רבינו הגדול, ושותת עמם על הענין.

אך בני הקט החל להשתעמם, ומכיון שבאותו זמן כנראה למדו בן על אברהם אבינו, פנה אלי בשאלה קולנית: 'אבא, הצדיק הזה הוא יותר מאברהם אבינו או פחות ממנו?!'... עם כל אי-הנעימות עייתי: 'הוא פחות!'. הילד לא הפנה: 'ואם הקש"ה יאמר לו לשחוט את הבן שלו, הוא יסכים לשחוט?!' הגר"ש צחק בטוב לבב, אך רבינו ראש הישיבה הגיב בבת שחוק בענווה יתירה: 'האבא מיד יסכים, הבן אולי לא יסכים...'.

של בנו הגאון זצ"ל. הכאב היה עצום ונורא, אבל הגר"ש הוכיח את אמונתו הזכה בכורא עולם, ובדברי ההספד שלו בעת ההלילה שזר כמה דברי אמנה שיש בהם כדי לחזק לבבות שבורים.

הוא הזכיר את הפסוק (בראשית כז, א) 'ויהי כי זקן יצחק, ותכנין עניו מראות', רש"י מפרש: דבר אחר, כשנעקע על גבי המזבח, והיה אביו רוצה לשחוט, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים. וירדו דמעותיהם ונפלו על עניו, לפיכך כהו עניו.

ושל בתמיה, וכי מדוע היו השמים צריכים להיפתח? האם מלאכי השרת אינם יכולים לראות את הנעשה בעולמנו, גם מבعد למעשה השמים? נגד להם הוא!

ותיר, דבשמים ממעל גבלה לעין כל שממנו לא תצא הרעות, ולאחר מזה ועשרים שנה יזכה האדם לראות על מה ולמה עשה לו ה' ככה, ומה היה הסוד בכל אותן צרות ויסורים שבאו עליו.

זו היא, איפוא, הסיבה. שכאשר מלאכי השרת רצו לבכות על עקידת יצחק, היו צריכים לפתוח בפניהם את השמים, כדברי רש"י הנ"ל, כי אם לא כן, הם כלל וכלל לא היו מתרגשים מהעקידה,

סודם הפציר בהם מאד לסור אל ביתו, וכבר כתב הגר"א שכל מקום שנאמר 'מאד' הכוונה שהוא למעלה מכל אפשרות ההשגה. ועוד, שכבאו אל ביתו מסר נפשו עד הנקודת האחרונה עד כדי יגשו לשבור את הדלת, ולאמלא הוכם בסגורים הגדולה, כי הרי לא בשביל עצמם חששו המלאכים, כך היתה מדרגתו בחסד.

והנה הדבר תמוה, כתוב בסוף הפרשה 'ויזכור אליקים את אברהם וישלח את לבו מתוך ההפכה, וזכר שהיה לו יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גילה הדבר שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו (רש"י שם), והלא זה דבר מופלא מאד, שאדם גדול החסד במדה של מסירות נפש כזאת, לא תחשב לו כל זאת כללום, אלא מה יחשב לו כשנצרך לזכות, שלא היה הגרוע שבמלשינים למסור את דודו שהוא גיסו ורבו לרצוחים.

ביאר מרן הסבא מסלבודקה זצוק"ל, שכל מה שמגיע לאדם מסיבות על ידי חינוך ולמוד וחינוך, ואפילו עד מסירות נפש ועד בכלל, אינו אלא חיצוניות ולא מדרגת האדם האמיתית, ומה היא מדרגתו, כשמגברת על יצרו בדבר שלא למד מאחרים בדבר שם הוא נלחם נגד יצרו הפנימי.

הנסיון רק בעולם הזה

כמה שנים לפני פטירתו של ראש ישיבת מיר בארה"ב, מרן הגאון רבי שמואל לייבוביץ זצוק"ל, פקדה אותו צרה גדולה, עם פטירתו

אפשרות להנצחה \ ברכה על גבי הגליון באחת מן האפשרויות הבאות: בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' לפי החיפוש: קופות נוספות \ 'רוממות' - גליון שבועי לבני התורה